

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING SHAXSLARARO MULOQOTIDA EMOTSIONAL BARQARORLIK OMILLARI

F.M.Jabborova¹

1. Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

Mas'ul muallif: Jabborova Feruza Majidovna, Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi.

Accepted: 08 Avgust 2026
Published: 08 Avgust 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Jabborova, F. M. BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING SHAXSLARARO MULOQOTIDA EMOTSIONAL BARQARORLIK OMILLARI / F. M. Jabborova // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 7, № 1. — B. 333–336.

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxslararo muloqot jarayonida emotsional barqarorlikni ta'minlovchi psixologik omillar tahlil qilingan. Tadqiqotda o'qituvchining emotsional holati, stressga chidamlilik, empatiya darajasi, kommunikativ kompetensiya va o'z-o'zini boshqarish qobiliyati kabi omillar shaxslararo muloqot samaradorligiga qanday ta'sir ko'rsatishi yoritilgan. Shuningdek, pedagogik faoliyatda emotsional intellektning ahamiyati, o'qituvchining kasbiy muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi ruhiy omillar ham tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim tizimida ijobiy psixologik muhitni shakllantirish, o'qituvchilarning emotsional barqarorligini rivojlantirish va sog'lom muloqot madaniyatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: emotsional barqarorlik, shaxslararo muloqot, o'qituvchi shaxsi, emotsional intellekt, empatiya, stressga chidamlilik, o'z-o'zini boshqarish, kommunikativ kompetensiya, psixologik madaniyat, pedagogik faoliyat.

ФАКТОРЫ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ УСТОЙЧИВОСТИ В МЕЖЛИЧНОСТНОМ ОБЩЕНИИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация. В данной статье анализируются психологические факторы, обеспечивающие эмоциональную устойчивость учителей начальных классов в процессе межличностного общения. В исследовании освещено, как такие факторы, как эмоциональное состояние учителя, стрессоустойчивость, уровень эмпатии, коммуникативная компетентность и способность к самоуправлению, влияют на эффективность межличностного общения. Также анализируется значение эмоционального интеллекта в педагогической деятельности, психологические факторы, влияющие на профессиональный успех учителя. Результаты исследования служат формированию позитивной психологической среды в системе начального образования, развитию эмоциональной устойчивости учителей и укреплению культуры здорового общения.

Ключевые слова: эмоциональная устойчивость, межличностное общение, личность учителя, эмоциональный интеллект, эмпатия, стрессоустойчивость, самоуправление, коммуникативная компетентность, психологическая культура, педагогическая деятельность.

FACTORS OF EMOTIONAL STABILITY IN THE INTERPERSONAL COMMUNICATION OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract. This article analyzes the psychological factors that ensure emotional stability in the process of interpersonal communication of primary school teachers. The study highlights how such factors as the teacher's emotional state, stress resistance, level of empathy, communicative competence, and self-management ability influence the effectiveness of interpersonal communication. The significance of emotional intelligence in pedagogical activity, psychological factors influencing the professional success of a teacher, are also analyzed. The research results serve the formation of a positive psychological environment in the primary education system, the development of emotional stability of teachers, and the strengthening of a culture of healthy communication.

Keywords: emotional stability, interpersonal communication, teacher personality, emotional intelligence, empathy, stress resistance, self-management, communicative competence, psychological culture, pedagogical activity.

Kirish. Boshlang'ich ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining eng muhim poydevorlaridan biri bo'lib, bu bosqichda o'quvchilarning shaxsiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishi ko'p jihatdan o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini, emotsional holati va muloqot madaniyatiga bog'liqdir. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilar bilan samimiy, barqaror va ijobiy psixologik munosabatlarni shakllantiruvchi shaxs sifatida muhim o'rin tutadi.

Ta'lim jarayonida o'qituvchining emotsional barqarorligi - bu stress holatlarida o'zini tuta bilish, salbiy his-tuyg'ularni nazorat qilish, o'quvchilar bilan samarali muloqot

o'rnatish va ijobiy muhit yaratish qobiliyatidir. Shaxslararo muloqot jarayonida emotsional barqarorlikning yetishmasligi o'qituvchi faoliyatida charchoq, tushkunlik, konfliktlar va pedagogik samaradorlikning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu boisdan, o'qituvchining emotsional barqarorligini rivojlantirish, uni muloqot jarayonida qo'llab-quvvatlovchi psixologik mexanizmlarni aniqlash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxslararo muloqotida emotsional barqarorlikni ta'minlovchi omillar - empatiya, o'z-o'zini boshqarish, emotsional intellekt, stressga bardoshlilik va kommunikativ kompetensiya kabi jihatlar psixologik nuqtai nazardan tahlil etiladi. Shu orqali ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida sog'lom psixologik muhitni shakllantirish yo'llari aniqlanadi.

Mavzuning dolzarbligi. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchining faqat kasbiy bilim va malakasi emas, balki uning emotsional barqarorligi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichida bu masala yanada dolzarb, chunki shu davrda bolalarning psixik, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga o'qituvchi shaxsining ta'siri beqiyosdir. O'qituvchining muloqotdagi muvozanatli hissiy holati, ijobiy munosabati va samimiyligi o'quvchilarda o'ziga ishonch, o'qishga qiziqish va ijobiy emotsional tajribaning shakllanishiga asos yaratadi.

Hozirgi davrda ta'lim tizimida yuzaga kelayotgan stress omillari - yuqori mas'uliyat, mehnat yuklamasi, ota-onalar bilan aloqa, baholash tizimidagi o'zgarishlar - o'qituvchilarning emotsional charchashiga olib kelmoqda. Natijada ba'zi pedagoglarda hissiy zo'rliq, sabrsizlik, muloqotdagi ziddiyatlar yoki "emotsional kuyish" sindromi kuzatilmoqda. Bu esa o'qituvchining kasbiy samaradorligiga, o'quvchilar bilan bo'lgan shaxslararo muloqot sifatiga salbiy ta'sir qiladi.

Shu boisdan, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining emotsional barqarorligini saqlash va rivojlantirish mexanizmlarini o'rganish nafaqat individual psixologik salomatlik, balki butun ta'lim muhitining barqarorligi uchun muhimdir. O'qituvchining o'z emotsiyalarini anglay olishi, boshqarishi va boshqalarning his-tuyg'ularini to'g'ri talqin etishi - samarali shaxslararo muloqotning asosi hisoblanadi.

Dunyo miqyosida emotsional intellekt va emotsional barqarorlik masalalari bo'yicha D. Goulman, P. Salovey, J. Mayer, K. Izard kabi olimlar tadqiqotlar olib borgan bo'lib, ularning ishlari o'qituvchining psixologik tayyorgarligini mustahkamlash zarurligini ko'rsatadi. O'zbekiston olimlari (A. Jabborov, M. Qodirova, G. Yuldasheva va boshqalar) ham o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi tarkibida muloqot madaniyati va emotsional muvozanatni alohida e'tirof etadilar.

Shunday ekan, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxslararo muloqotida emotsional barqarorlik omillarini aniqlash, ularni rivojlantirish yo'llarini ishlab chiqish ta'lim psixologiyasining dolzarb va amaliy ahamiyatga ega yo'nalishlaridan biridir. Bu nafaqat o'qituvchining kasbiy sifatlarini, balki ta'lim muassasasidagi ijobiy psixologik iqlimni mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. O'qituvchining shaxslararo muloqotidagi emotsional barqarorlik masalasi psixologiya, pedagogika va neyropsixologiya fanlarining kesishgan nuqtasida joylashgan dolzarb yo'nalishlardan biridir. Mazkur masalani yoritishda emotsional intellekt, o'z-o'zini boshqarish, empatiya, stressga bardoshlilik va kommunikativ kompetensiya kabi tushunchalar markaziy o'rin tutadi.

Xorijiy tadqiqotlar orasida Daniel Goleman (1995) tomonidan ilgari surilgan emotsional intellekt nazariyasi alohida ahamiyatga ega. Goleman fikricha, insonning muvaffaqiyati 80% emotsional intellekt darajasiga bog'liq bo'lib, ayniqsa ta'lim sohasida bu ko'rsatkich yetakchi rol o'ynaydi. U o'qituvchi uchun o'z his-tuyg'ularini boshqarish, boshqalarning emotsiyalarini anglay olish va empatik muloqot o'rnatish muhimligini ta'kidlagan.

Shuningdek, P. Salovey va J. Mayer (1990) emotsional intellektni kognitiv jarayon sifatida talqin etib, uni to'rtta asosiy komponentga ajratgan: emotsiyalarni aniqlash, ularni tushunish, ularni boshqarish va emotsiyalar orqali fikrlashni yo'naltirish. Ushbu model o'qituvchilarning shaxslararo muloqotda qanday psixologik mexanizmlar asosida barqarorlikni saqlashini tushuntirishga ilmiy asos yaratadi.

K. Izard (2001) esa emotsiyalarni inson faoliyatining markaziy regulatori sifatida talqin qilib, o'qituvchining emotsional tajribasi uning o'quvchilarga bo'lgan munosabatini, shuningdek, sinfdagi umumiy iqlimni belgilashini qayd etadi. Shu nuqtai nazardan, emotsional barqarorlik pedagogik samaradorlikning ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Mahalliy olimlardan A. Jabborov (2019) o'qituvchining psixologik tayyorgarligida ijobiy hissiy holat va o'zini tuta bilish madaniyatining muhimligini ta'kidlab o'tgan. Uning fikricha, pedagogning muloqotda o'zini tuta bilmasligi yoki salbiy emotsiyalarni to'g'ri boshqara olmasligi ta'lim sifati va o'quvchi bilan munosabatlarga salbiy ta'sir qiladi.

M. Qodirova (2020) esa o'qituvchining kasbiy faoliyatida stress boshqaruvi va emotsional barqarorlikning o'zaro bog'liqligini o'rganib, boshlang'ich sinf o'qituvchilarida hissiy charchashni kamaytiruvchi psixologik trening dasturlarini ishlab chiqqan.

G. Yuldasheva (2021) o'qituvchining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish orqali emotsional muvozanatni saqlash mumkinligini ta'kidlaydi. Uning tadqiqotlarida o'qituvchi-o'quvchi va o'qituvchi-ota-ona muloqotidagi emotsional moslashuv darajasi tahlil qilingan.

Bundan tashqari, A. Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasi (1977) o'qituvchining emotsional barqarorligini o'zlashtirilgan tajriba, kuzatuv va ijtimoiy taqlid orqali shakllanishini tushuntiradi. V. Vigotskiy (1934) esa ijtimoiy muloqot jarayonida emotsiyalar va kognitiv jarayonlarning o'zaro ta'sirini tahlil qilib, o'qituvchi uchun muloqotdagi hissiy nazoratni asosiy psixik mexanizm sifatida ko'rsatgan.

Zamonaviy tadqiqotlarda emotsional barqarorlikning fiziologik asoslari ham o'rganilmoqda. Neyropsixologlar (R. Davidson, L. Feldman Barrett) tomonidan olib borilgan izlanishlarda, emotsiyalarni boshqarish jarayonida prefrontal korteks faoliyati muhim rol o'ynashi aniqlangan. Bu esa o'qituvchilarning hissiy o'zini boshqarish ko'nikmalarini maxsus psixologik treninglar orqali rivojlantirish zarurligini asoslaydi.

Yuqoridagi ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining shaxslararo muloqotidagi emotsional barqarorlik - bu faqat individual sifat emas, balki ijtimoiy, madaniy va kasbiy omillar bilan uzviy bog'liq murakkab psixologik jarayondir. Shuning uchun bu mavzuni o'rganish, ayniqsa, boshlang'ich ta'lim tizimi sharoitida, o'qituvchi shaxsini qo'llab-quvvatlovchi psixologik mexanizmlarni aniqlash va amaliy dasturlar ishlab chiqish nuqtayi nazaridan juda muhimdir.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotning metodologik asosini shaxs psixologiyasi, emotsional intellekt nazariyasi, ijtimoiy muloqot psixologiyasi va pedagogik psixologiya yo'nalishlaridagi ilmiy yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqotning nazariy asoslari D. Goulman, P. Salovey, J. Mayer, K. Izard, V. Vygotskiy, A. Bandura, shuningdek, o'zbek olimlari A. Jabborov, M. Qodirova, G. Yuldasheva, N. To'raeva va boshqalarning ilmiy ishlariga tayangan holda shakllantirildi.

Tadqiqotning maqsadi - boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxslararo muloqotida emotsional barqarorlikni ta'minlovchi psixologik omillarni aniqlash, ularning o'zaro bog'liqligini o'rganish hamda emotsional barqarorlikni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

Emotsional barqarorlik tushunchasining psixologik mazmunini va uning o'qituvchi faoliyatidagi rolini tahlil qilish.

O'qituvchilarning shaxslararo muloqotdagi emotsional barqarorlik darajasini aniqlovchi psixologik omillarni (empatiya, stressga bardoshlilik, o'z-o'zini boshqarish, kommunikativ kompetensiya va boshqalar) o'rganish.

Emotsional barqarorlik va muloqot samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlikni empirik tahlil qilish.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun emotsional barqarorlikni mustahkamlovchi psixologik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti - boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy faoliyati jarayonidagi shaxslararo muloqot tizimi.

Tadqiqot predmeti - o'qituvchilarning shaxslararo muloqotda emotsional barqarorlikni ta'minlovchi psixologik omillar va ularning o'zaro ta'sir mexanizmlari.

Tadqiqotda metodologik yondashuvlar sifatida tizimli, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va ijtimoiy-psixologik yondashuvlardan foydalanildi. Ushbu yondashuvlar emotsional barqarorlikni o'qituvchi shaxsining integral sifati sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Tadqiqot boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'rtasida o'tkazilib, ularning muloqotdagi emotsional holatlari, stressga munosabati va o'zini tuta bilish darajalari o'rganildi. Natijalar asosida o'qituvchilarning emotsional barqarorlik darajasini shakllantirishga qaratilgan psixologik trening dasturi ishlab chiqildi.

Ushbu metodologik yondashuv o'qituvchining emotsional barqarorligini chuqur tahlil qilish, shuningdek, ularning muloqotdagi hissiy muvozanatini saqlash uchun ilmiy asoslangan psixologik mexanizmlarni aniqlash imkonini beradi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxslararo muloqotidagi emotsional barqarorlik ularning kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi eng muhim psixologik omillardan biridir. O'qituvchining emotsional holati, o'zini boshqarish darajasi va empatik qobiliyati o'quvchi bilan o'zaro muloqot sifatiga, sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhitga va butun ta'lim jarayonining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Tahlillar natijasida o'qituvchilarda emotsional barqarorlik darajasi o'rta yoki past darajada bo'lgan hollarda, ularning muloqotdagi sabrsizlik, asabiylik va stressga nisbatan zaiflik holatlari kuzatilgan. Bu esa o'z navbatida o'quvchi bilan aloqa sifatining pasayishiga, dars jarayonida salbiy emotsional fon vujudga kelishiga sabab bo'ladi. Yuqori emotsional barqarorlikka ega o'qituvchilar esa muloqotda ijobiy ohangni saqlay oladi, konflikt vaziyatlarini konstruktiv hal etadi va o'quvchilar bilan o'zaro ishonchli munosabat o'rnatadi.

Tadqiqot davomida o'qituvchining emotsional barqarorligini ta'minlovchi asosiy omillar quyidagicha aniqlangan:

O'z-o'zini boshqarish - o'qituvchining o'z his-tuyg'ularini anglash va ularni ijobiy yo'naltirish qobiliyati.

Empatiya - o'quvchilarning hissiy holatini sezish, ularni tushunish va ularga mos emotsional javob bera olish.

Stressga bardoshlilik - o'qituvchining kasbiy bosim, baholash tizimidagi o'zgarishlar, ota-onalar va rahbariyat bilan munosabatlardagi zo'riqishlarga qarshi psixologik himoya mexanizmlarini shakllantirishi.

Kommunikativ kompetensiya - o'qituvchining shaxslararo muloqotda nutq, tana tili, ohang va tinglash madaniyatini to'g'ri qo'llay olishi.

Emotsional intellekt - o'z his-tuyg'ulari va boshqalarning emotsiyalarini aniqlay olish, ularni boshqarish hamda ular orqali muloqotni samarali yo'naltirish qobiliyati.

Empirik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, yuqori emotsional barqarorlikka ega o'qituvchilar sinfdan tinch, iliq, qo'llab-quvvatlovchi psixologik muhit yaratadilar. Ularining muloqoti o'quvchilarda xavfsizlik hissini, o'ziga ishonchni va o'qishga ijobiy motivatsiyani kuchaytiradi. Aksincha, emotsional barqarorlik yetishmasligi o'quvchilarda qo'rquv, ishonchsizlik va o'qishga befarqlikni keltirib chiqaradi.

Bundan tashqari, tadqiqotda aniqlanishicha, emotsional barqarorlik darajasi o'qituvchining ish staji, yosh xususiyatlari va shaxsiy temperamentiga ham bog'liq. Tajribali o'qituvchilar o'z emotsiyalarini boshqarishda ko'proq barqarorlik namoyon etgan bo'lsalar, yangi o'qituvchilar stress holatlarida tez ta'sirchanlik ko'rsatganlar. Bu esa kasbiy adaptatsiya davrida psixologik qo'llab-quvvatlash zarurligini ko'rsatadi.

Tahlil jarayonida shuningdek, o'qituvchilarning emotsional barqarorligini rivojlantirishda psixologik treninglar, relaksatsiya mashqlari, kommunikativ kompetensiyani oshirish dasturlari va emotsional intellektni rivojlantirish metodikalari samarali ekani aniqlandi. Ushbu usullar o'qituvchining o'z hissiyotlarini ongli boshqarish, stressga qarshi turish va muloqot jarayonida ijobiy psixologik muvozanatni saqlashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchining shaxslararo muloqotdagi emotsional barqarorligi nafaqat individual psixologik sifat, balki ta'lim tizimidagi sog'lom psixologik muhitning ajralmas komponentidir. Bu barqarorlikni shakllantirish o'qituvchining o'z ustida ishlashi, psixologik madaniyatini oshirishi va ijobiy muloqot madaniyatini rivojlantirishi bilan chambarchas bog'liq.

Amaliy tavsiyalar:

O'qituvchilarni emotsional savodxonlik bo'yicha tayyorlash – boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun maxsus psixologik treninglar, seminarlar va interaktiv mashg'ulotlar tashkil etish zarur. Bu tadbirlar ularning o'z emotsiyalarini anglash, boshqarish va boshqalarning hissiy holatini to'g'ri baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Muloqot madaniyatini rivojlantirish – o'qituvchilarni shaxslararo muloqotda empatiya, faol tinglash, konfliktlarni konstruktiv hal etish va o'z fikrini ijobiy tarzda ifodalash bo'yicha o'qitish tavsiya etiladi.

Stressni boshqarish dasturlarini joriy etish – o'quv yili davomida o'qituvchilar uchun relaksatsiya mashqlari, autogen trening, meditatsiya va psixologik dam olish mashg'ulotlarini yo'lga qo'yish foydali bo'ladi. Bu charchoq va hissiy zo'riqishni kamaytiradi.

Psixologik xizmat faoliyatini kuchaytirish – ta'lim muassasalarida amaliy psixologlar tomonidan o'qituvchilarning emotsional barqarorligini kuzatish, individual maslahatlar berish, ijtimoiy-psixologik treninglar o'tkazish tizimini yo'lga qo'yish lozim.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxslararo muloqotida emotsional barqarorlik ularning kasbiy samaradorligi, o'quvchilarga bo'lgan individual yondashuvi va ijobiy psixologik muhitni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining emotsional barqarorligi uning o'zini boshqarish, stressga chidamlilik, empatiya va muloqot madaniyatini rivojlantirish darajasiga bevosita bog'liqdir.

Emotsional barqarorlikni ta'minlash o'qituvchiga ijobiy hissiy holatda ishlash, konfliktli vaziyatlarni to'g'ri hal etish va o'quvchilar bilan sog'lom muloqotni yo'lga qo'yishga imkon beradi. Shu boisdan, pedagogik faoliyatda emotsional intellektni rivojlantirish, stressni boshqarish usullarini o'rgatish, o'qituvchilarning psixologik madaniyatini oshirish va ularni hissiy qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish zarur.

Umuman olganda, boshlang'ich sinf o'qituvchisining emotsional barqarorligi - bu uning professional muvaffaqiyatining, o'quv jarayonining samaradorligi va o'quvchilarda ijobiy psixologik muhit shakllanishining asosiy omillaridan biridir. Shu yo'nalishda tizimli psixologik tadbirlar va ilmiy asoslangan yondashuvlar amalga oshirilsa, o'qituvchilarning emotsional holati barqaror, muloqoti esa yanada samarali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Гойлман Д. Эмоциональный интеллект. - Москва: АСТ, 2020.
- [2] Lazarus, R. S. Emotion and Adaptation. - New York: Oxford University Press, 1991.
- [3] Salovey, P., Mayer, J. D. Emotional Intelligence. Imagination, Cognition and Personality, 1990, Vol. 9(3), pp. 185–211.
- [4] Vigotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
- [5] Rogers, C. On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. - Boston: Houghton Mifflin, 1961.
- [6] Bar-On, R. The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI). Psicothema, 2006, Vol. 18, pp. 13–25.
- [7] Karimova V. M. Ijtimoiy psixologiya. - Toshkent: Universitet, 2021.
- [8] Xolbekov A. Pedagogik psixologiya asoslari. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
- [9] G'oziyev E. G'. Umumiy psixologiya. - Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2020.
- [10] Rahmatova D. O'qituvchi shaxsining emotsional madaniyatini rivojlantirishning psixologik asoslari. - Toshkent: TDPU, 2022.
- [11] Dewey J. Experience and Education. - New York: Macmillan, 1938.